

Ťažký Ladislav
Autorka textu: Marta Balážová

Charakteristika jednou vetou:

Slovenský prozaik, vynikajúci rozprávač, klasik slovenskej literatúry, po období schematizmu a socialistického realizmu sa vracia k poetike lyriky, je autorom vojnového románu Amenmária a mnohých ďalších románov, noviel a esejí.

Životopisné údaje:

Narodil sa 19. septembra 1924 v Čiernom Balogu. Vo Vojenskom zemepisnom ústave v Bratislave sa vyučil za kartografa, neskôr v Prahe študoval právo, ekonomiku, históriu a diplomaciu. V 17-tich rokoch musel narukovať ako vojak slovenskej armády na východný front. Pri pokuse o útek padol do zajatia a skončil v zajateckom tábore v rakúskom Kaisersteinbrücke. Tu bol príslušníkom pracovného tábora, ktorý obnovoval zbombardovanú Viedeň. Motívy vojny, úteku a zajatia sa neskôr viackrát objavili v jeho literárnej tvorbe. Po vojne prešiel niekoľkými zamestnaniami a dlhý čas sa pohyboval v politických kruhoch. Nebál sa písať a hovoriť otvorene svoje názory. Preto v roku 1968 po uverejnených článkoch a vyjadreniach nesúhlasu so vstupom armád Varšavskej zmluvy do Československa stratil zamestnanie a nesmel publikovať. Od roku 1971 bol zamestnaný v ÚĽUV-e v Bratislave. Počas nútenej odmlky i po nej sa ďalej venoval literárnej tvorbe. Popri literatúre sa Ladislav Ťažký venoval aj médiám, napísal niekoľko rozhlasových, televíznych a filmových scenárov. Je tiež autorom predlohy filmu Juraja Jakubiska Zbehovia a Pútnici. Žije v Bratislave.

Diela:

Ladislav Ťažký začal uverejňovať svoje prvé poviedky v päťdesiatych rokoch v časopisoch. Knižne debutoval až ako 38-ročný hneď dvoma knihami. Boli to zbierky poviedok o prvej svetovej vojne Vojenský zbeh a Host' majstra čerta (vyšli v roku 1962). Už vtedy bolo zrejmé, že do slovenskej literatúry vstúpil autor veľmi dobre umelecky pripravený. Tematicky čerpal zo svojho rodiska – Čierneho Balogu a okolia. Ešte presvedčivejšie boli jeho ďalšie diela, ktoré postavil na vojnovom drammatizme vlastnej životnej skúsenosti – novela Dunajské hroby a rozsiahly vojnový román Amenmária s podtitulom Samí dobrí vojaci. V obidvoch dielach sa pozrel na vojnové udalosti pohľadom jednoduchých ľudí, ktorí nesiahali po hrdinstve a ktorých najväčšou túžbou bolo, aby sa vojna čím skôr skončila. Román Amenmária má mimoriadnu historickú i umeleckú hodnotu. Prvé tvorivé obdobie ukončil vydaním triptychu baladických noviel Krdel' divých Adamov (obsahuje aj predtým vydanú novelu Dunajské hroby). Druhé obdobie Ťažkého tvorby sa začalo románom na tému združstevňovania v 50 – tých rokoch Pivnica plná vlkov. V nasledujúcej knihe Pochoval som ho nahého (1970) sa vrátil k vojnovým témam. Keď sa Ťažký koncom šesťdesiatych rokov stal pre vládnucu totalitnú moc nežiaducim autorom, pred verejnosťou sa na celé desaťročie nútene odmlčal. Pritom však pokračoval v tvorbe – napísal román, ktorý je pokračovaním osudov čatára Matúša Zraza z knihy Amenmária - Evanjelium čatára Matúša. V tomto období mu vyšli ešte baladické novely Márie a Magdalény a román Aj v nebi je lúka, v ktorých sa vrátil do horehronského kraja a venoval sa osudom balockých žien. Román Pred potopou je umeleckým obrazom ľudí v prostredí výstavby vodného diela Gabčíkovo, Ťažký sa stal neskôr vášnivým obhajovateľom tohto diela aj vo verejných a publicistických vystúpeniach. Nový rozmer dostala jeho literárna tvorba po novembri 1989. Kniha poviedok pre staršiu mládež Smrť obchádza štadióny je o fanúšikovskom fanatizme s tragickými dôsledkami, v románe s detektívnou zápletkou Kto zabil Ábela sa vracia

do povojnových rokov na slovenskom vidieku, kde vládne upodozrievanie a závisť. V novelách - Fantastická Faidra písal o osudoch slovenských emigrantov z bližšej i vzdialenejšej minulosti, vydal dobrodružné romány Dvanásť zlatých monarchov, Maršalova dcéra a Zjavenie Sabiny. Jeho najnovšími dielami sú novely Útek z Neresnice a Krásna zlatá beštia.

Podrobnejšie o dielach:

Amenmária sa volá jeden z vojakov, o ktorých sa v románe píše – stotník Michal Skaličan. Román Amenmária je dielo o živote, činoch a názoroch chlapcov, bojujúcich počas druhej svetovej vojny. Autor v ňom použil vlastné zážitky – aj z úteku a zajatia. Kniha je napísaná ľahkým štýlom, často humorne až sarkasticky. Celý obsiahly román sa skladá z mnohých krátkych epizód. Hlavnou postavou románu je vojak Matúš Zraz, príslušník slovenskej armády na východnom fronte, ktorý formou denníkových zápiskov podáva obraz nezmyselnej vojny. Amenmária je románovým svedectvom o citovej, rozumovej a morálnej výchove mladého človeka v extrémnej situácii.

Evanjelium čatára Matúša – je voľným pokračovaním románu Amenmária. Ústrednou postavou knihy je opäť Matúš Zraz. Pretože slovenskí vojaci odmietali bojovať, Nemci ich odzbrojili a odsunuli do zajateckého tábora. Matúšovi so skupinou vojakov sa podarilo zo zajatia utiecť a po strastiplnej ceste sa dostať domov.

Pivnica plná vlkov – román o začiatkoch socializmu u nás, najmä o zakladaní družstiev. Pre oficiálnu moc bol román nebezpečný, lebo bol príliš pravdivý, ukazoval s akou brutalitou sa na Slovensku uskutočňoval proces kolektivizácie. Odohráva sa v ňom v štylizovanej podobe príbeh ľudí z Perúnovej Vsi – podobný, aké prežívali v tom období ľudia v takmer každej dedine. Prototypom Perúnovej Vsi na autorovi stala dedina Klížske Hradište pri Topoľčanoch – rodisko jeho manželky.

Márie a Magdalény – kniha noviel, ktorú Ťažký venoval jednej zo svojich obľúbených tém – ženám, ich slabostiam i sile, čistote i vine. Jeho postavy žien sú pravdivé, ozajstné, nie sú to len trpiace hrdinky. V novelách sú prítomné sny i erotika – podaná ako proces prirodzenej túžby.

Maršalova dcéra – jeden z ostatných Ťažkého románov. Bývalá tanečnica a tlmočnica, romantická, vážna a krásna Breda, jej prvý manžel, plukovník letectva Ali Hadžič, ale aj zlý duch románu, človek mnohých tvárí Luka Lukič prežívajú svoje osudy v povojnovom i súčasnom Balkáne, ale aj na krásnych ostrovoch v Karibskom mori. Príbeh je o naplno prežívanom živote i o záhadnej smrti tajomnej Bredy, ktorú vášnivo milovali dvaja muži – je pôsobivým podobenstvom krásy i tragiky.

Amenmária – úryvok

Ako strašne plače pes

Zastal som pred starčekovým domom. Okno, na ktoré som v noci zaklopal, je celé. Slamená strecha zhorela a prepadla sa do izby. Nesmelo som sa zadívať do okna, ale nevidel som nič, len obhorený trám leží prelomený v izbe ako veľké V. Vo vzduchu cítim zvláštny pach. Možno to bude zo spálených šiat, možno zo spálených... Kdesi za domom strašidelne zavyl pes. To nie je zavýjanie, to je ľudský výkrik, volanie o pomoc. Cítim ako mi vlasy vstávajú dupkom, ako ich mám odrazu veľa, ako sa nechcú zmestiť pod čiapku. Pes znova zaplakal. Už to ďalej nevydržím, pukne mi srdce. Pochybujem... To neplače pes, to od bolesti zavýja spálený človek. Pomôž mu, neboj sa jeho zavýjania. Človekovi treba pomôcť, možno je ranený a nie

spálený, možno je privalený... Pes znova zavyl. Áno, je to pes, pes, pes, to nie je človek!

Potešil som sa, že to nie je človek, ale keď pes znova zavyl, pochytila ma úzkosť ako predtým. Aj psovi treba pomôcť, treba ho zastreliť, zastreliť...Psovi sa nedá pomôcť? Prečo zastreliť...? To je tiež pomoc? Siaham na pištoľ, viem, že je prázdna, náboje som vystrieľal do konzervovej plechovky, lebo ešte nikdy som nestrieľal z pištole, zažiadalo sa mi a vystrieľal som ich všetky do jedného. Prázdny zásobník v pištoli, neškodná pištoľ v koženom puzdre bola ako čisté svedomie, záruka, že ani náhodou sa nepomýlim, že ani zo strachu, ani v opitosti, ani z nenávisťi nikoho nezabijem. Škoda, jednu guľku som si mal nechať. Teraz by sa zišla pre raneného psa, možno by sa zišla... Čo ak mňa niekde privalí, ak budem kričať, zavýjať od bolesti...? Nie, už neostanem bez guľky. Každý vojak má nosiť aspoň jednu, tú svoju.

Myšlienky:

„Symbolickosť približuje Ťažkého román k princípom a k technike modernej slovenskej lyriky. Lyrický je tento román už vo svojom východisku, lebo v ňom ide o konfrontáciu citlivého vedomia s brutálnosťou vojny, o konfrontáciu čistoty a mladosti s ošklivosťou života. Neprekvapuje nás preto, že je budovaný na premyslených a kontrolovaných asociáciách, ako je tomu napr. v lyrike Miroslava Válka.“ (Ján Števíček)

„Kniha má originálnu, vlastnú a svojskú atmosféru. Cítite ju ostro, ťažko vyjadrite glosátorskou skratkou. Je to povznášajúce ako dobroprajný údel tvorivej moci, tvrdé ako päšť drevorubačova, ako osud a život slovenský. Je v tom dobrá príchuť oštiepkov a chleba a krvi, hoci sa na stránkach tohto vojnového denníka pomerne málo strieľa, vraždí, umiera. Je to nostalgické a zaväzujúce ako spomienky na materinské ruky a otcovu statočnosť, na roztratené lásky. Je to desivé ako balada, otrasné v absurdnosti situácií, do ktorých sa dostal človek, dostali ľudia, dostalo ľudstvo. A napriek všetkému Ťažkého próza chutí, očisťuje, šľachtí poctivosť.“ (Ondrej Marušíak)

„Napriek tým najfantastickejším lákadlám novej kariéry, musím zostať verný literárnej tvorbe, nedať ju ničím zatlačiť do úzadia inou, pozlátkovou, láskavou činnosťou...Byť na seba tvrdý, slovo a literu používať najprv ako stavebninu krásy a lásky, ľudskosti a až potom, aj to v najkrajnejšom prípade ako obrannú zbraň, ako útočnú zbraň...“ (Ladislav Ťažký)

„Tvrdá mužskosť typická pre Mináčove texty je tlmená, mužské a epické je u Ťažkého vyvažované ženským a lyrickým, sociálny a prírodný darwinizmus je zjemnený a prostredníctvom folklórnej dikcie nenápadne posunutý do tradičnejších polôh smerom k národnému a tušene azda i náboženskému, prinajmenšom v zmysle idealizmu ako túžby po presahu za oblasť číreho materiálu...“(Miloš Ferko)